

Quan Tòa và Robot

Ls Lê Đức Minh

Đôi khi hoàn cảnh khiến không may quý vị phạm phải một tội hình sự nào đó, và phải ra tòa để nhận lãnh hình phạt theo đúng pháp luật, quý vị mong chờ gì ở vị thẩm phán hay chánh án?

Đương nhiên bất cứ can phạm nào cũng hy vọng rằng mình sẽ được xét xử và kết án bởi một vị quan tòa thông thái, có kinh nghiệm, công bằng, có đạo đức và quan trọng là biết cảm thông, có lòng vị tha.

Những kỳ vọng đó của các can phạm cũng chính là chuẩn mực về những phẩm chất của các vị thẩm phán hay chánh án trong hệ thống tòa hình sự tại tiểu bang NSW và nước Úc nói chung.

Những vị quan tòa này ngoài sự hiểu biết sâu sắc về các đạo luật, còn cần phải thấu hiểu những phức tạp về mặt tâm lý của can phạm, của tiến trình phạm tội, những hối tiếc ăn năn, những đau đớn của nạn nhân, những gia đình tan vỡ, những cuộc đời mất đi niềm hy vọng ở tương lai... Tất cả những yếu tố nói trên cần phải

được những vị quan tòa cẩn thận xem xét để cuối cùng đưa ra những bản án công bằng.

Nói chung công chúng kỳ vọng những vị quan tòa của chúng ta trước hết phải là những con người có cả trí tuệ lẫn trái tim, chứ không phải chỉ là những robot được đặt vào ghế quan tòa để máy móc đưa ra những bản án tuyệt đối đúng theo tinh thần của các đạo luật.

Thế nhưng trong thực tế những vị quan tòa tại NSW đã làm việc như thế nào? Quan tòa Hugh Dillon thẩm phán tòa pháp y tiểu bang NSW nhận xét rằng tiến trình xét xử tại các tòa hình sự của tiểu bang NSW đã trở nên càng ngày càng phức tạp một cách không cần thiết, cứng nhắc, máy móc, do các quan tòa bị buộc phải tuân theo quá nhiều những quy tắc và hướng dẫn trong tiến trình xét xử và kết án.

Trong khi chuẩn bị một bản án ,các quan tòa tại NSW đã bị buộc phải xem xét quá nhiều yếu tố có liên quan. Những yếu tố có liên quan này được tính theo phần trăm và các quan tòa đã phải tính toán để khi bản án cuối cùng được đưa ra, tất cả những phần trăm của các yếu tố liên quan nói trên đã không bị bỏ sót hay không bị tính thêm vào. Giờ đây trên bàn làm việc của các vị quan tòa tại NSW không thể nào thiếu đi những chiếc máy tính!

Do những áp lực chính trị, từ những năm 1980 các chính phủ kế tục tại tiểu bang NSW đã có những sửa đổi quan trọng liên quan đến đạo luật về kết án tại NSW. Những thay đổi này đã buộc các quan tòa phải bám sát các hướng dẫn về tiến trình kết án được ghi rõ trong các đạo luật.

Nếu vị quan tòa nào đưa ra những bản án không theo các hướng dẫn thì phải giải thích lý do vì sao. Những thay đổi nói trên đã gây khó khăn rất lớn cho các quan tòa.

Từ năm 2002 đạo luật quy định thời gian tối thiểu phải ở tù trước khi được thả sớm (parole) cho một số tội danh. Việc quy định này cụ thể đến mức ghi rõ 40% cho một số tội danh và 80% cho các tội hình sự khác. Có nghĩa là can phạm phải ở tù tối thiểu 4 năm hay 8 năm cho các bản án 10 năm trước khi được thả sớm.

Đạo luật liên quan đến việc kết án còn yêu cầu các quan tòa làm các phép tính như sau: nếu các phạm nhân đồng ý nhận tội trước khi ra tòa thì sẽ được giảm 25% của bản án. Nếu can phạm tuyên bố nhận tội sau khi ra tòa thì chỉ được giảm 12.5% của bản án.

Về mặt lý luận việc khấu trừ phần trăm các bản án này được coi là một phần thưởng cho những can phạm vì đã giúp tòa tiết kiệm được thời gian, công sức và tiền bạc của chính phủ. Đồng thời chính phủ cũng tin rằng các hướng dẫn về kết án như trên sẽ giúp công chúng thấy được tính minh bạch của tiến trình kết án. Tuy nhiên chưa có thống kê nào cho thấy mục đích này đã đạt được.

Trong thực tế chỉ thấy công việc của quan tòa và tòa án đã không giảm mà lại tăng. Lý do là vì việc kháng cáo đã gia tăng do có sự tranh cãi giữa luật sư hai bên liên quan đến phần trăm được khấu trừ trong các bản án, hay luật sư bào chữa cho rằng quan tòa đã không đi theo đúng hướng dẫn của tiến trình kết án.

Tiến trình kết án tại NSW hiện tại buộc các vị quan tòa phải dùng những tính toán thuần túy toán học để cho đáp số chính xác cho các bản án. Ví dụ đối diện với một vụ án nhập lậu ma túy với số lượng nhỏ lần đầu tiên, vị quan tòa sẽ tự bảo mình rằng anh này ít nhất phải bị bốn năm. Sau đó vị quan tòa phải nghiên cứu tất cả mọi yếu tố có liên quan, làm các phép cộng và trừ để cuối cùng có đáp số là bản án của can phạm nói trên chính xác là 3 năm 8 tháng! Rồi vị quan tòa nhớ ra thêm một điều là can phạm tuyên bố nhận tội chỉ một tháng sau khi bị buộc tội, vì thế can phạm xứng đáng được khấu trừ thêm 15% nữa. 15% của 3 năm 8 tháng là bao nhiêu?

Thế là vị quan tòa đi tìm chiếc máy tính. Từ khi nào các vị quan tòa của chúng ta đã phải tính toán các bản án như người bán hàng tính giá các mặt hàng discount?

Chánh án tòa án trung thẩm ở NSW là Andrew Haesler nhận định rằng tính chất logic của các bản án đương nhiên có những yếu tố toán học, nhưng "toán hóa" các bản án hình sự như thế thì làm hỏng cả hệ thống xét xử và kết án. Ông nói thêm rằng nếu chúng ta muốn robot kết án can phạm thì nên chế tạo các người máy để làm công việc đó.

Do yêu máy móc như thế, các bản án rất dễ bị kháng cáo. Nhiều trường hợp tính toán khấu trừ phần trăm các yếu tố khoan hồng hay gia trọng không chính xác. Nhiều trường hợp các yếu tố khoan hồng hay gia trọng bị cộng hay trừ đến hai lần! Bộ trưởng tư pháp NSW là Greg Smith, vốn là một cựu công tố viên, cho rằng luật kết án của NSW phức tạp một cách quái đản. Tháng 9/2012 khi nhận chức được năm tháng Greg Smith ra lệnh cho Ủy ban Cải cách Luật pháp xem xét lại đạo luật về tiến trình kết án của tiểu bang NSW (NSW Crimes (Sentencing Procedure) Act 1999).

Đạo luật nói trên được ban hành dựa trên quan niệm chung của công chúng, cộng với áp lực từ giới truyền thông cho rằng đa số các bản án hình sự là quá khoan hồng. Tâm lý chung của công chúng đều tin rằng chỉ có nạn nhân là có quyền kết án can phạm. Tâm lý ghét tội phạm của xã hội nói chung tin rằng mục đích chính của tiến trình kết án là trả thù và trừng phạt.

Nhưng bên cạnh đó công chúng cũng thừa nhận rằng hệ thống pháp luật cần làm việc tuân theo những quy tắc nào đó. Trong hệ thống pháp luật của chúng ta, trực diện đối mặt không phải là nạn nhân và tội phạm mà chính là tòa án và tội phạm. Nói một cách chính xác hệ thống pháp luật của Úc xác định rằng khi một người phạm tội là người đó làm tổn thương hệ thống pháp luật chứ không phải làm tổn thương nạn nhân.

Nói rằng các bản án hình sự tại NSW là quá khoan hồng thật ra không đúng. Lý do là vì xem xét trên bình diện toàn quốc thì các thẩm phán và các quan tòa trên toàn quốc đều đưa những mức án gần như giống nhau cho cùng một tội danh.

Những bản án quá khoan hồng hay khoan hồng không có cơ sở luôn bị công tố viên kháng án ngay lập tức. Những nghiên cứu khác cũng nhận thấy rằng nếu công chúng được biết hết tất cả mọi yếu tố có liên quan đến một vụ án thì đa số chấp nhận một bản án còn khoan hồng hơn là bản án thật sự của tòa ban ra trong ngày xét xử.

Do đó nếu chính phủ NSW cho rằng đạo luật nói trên là nhằm giải quyết vấn đề có những bản án thích đáng cho can phạm là không đúng. Chính phủ nên để cho các vị quan tòa có toàn quyền để xét

xử vụ án đó theo pháp luật. Không nên buộc các quan tòa phải tuân theo quá nhiều quy định và hướng dẫn.

Các quan tòa sẽ không bao giờ có thể hiểu được hết nội tâm của một can phạm. Tuy nhiên cương vị quan tòa buộc họ phải tìm cách khám phá nội tâm của những bị can trước mặt họ. Và khi yêu cầu quan tòa tìm hiểu thế giới nội tâm của can phạm để xác định hành vi phạm tội của họ, các quan tòa nên được phép đưa ra bản án dựa trên quan điểm cá nhân của mình.

Điển hình của một vụ án. Một phụ nữ bị cáo buộc tội sát nhân bằng cách dùng chiếc xe hơi của mình cán ngang qua người của tình nhân khiến ông này chết tại chỗ. Vị quan tòa trong phiên xử đã đưa ra một bản án khoan hồng với thời gian bị giam tối thiểu nay giảm xuống so với mức án quy định. Vị quan tòa cho biết can phạm nói trên hết sức ăn năn vì hành động của mình, dựa trên những bằng chứng ông có được.

Sau khi cho xe cán qua người đàn ông, can phạm nhảy ra khỏi xe và tìm cách nâng chiếc xe lên để cứu nạn nhân. Một người khác chứng kiến can phạm bứt tóc như điên khùng bên đường. Các nhân viên nhà tù, các chuyên viên tâm lý đều xác nhận là can phạm hết sức đau khổ vì đã phạm tội ác. Vị quan tòa nói thêm rằng can phạm cũng là một người mẹ có con và vì thế bà ta hiểu rõ thế nào là nỗi đau đớn của người bị mất con. Dựa trên những yếu tố này vị quan tòa đã cho can phạm một bản án khoan hồng.

Dĩ nhiên các quan tòa phải thực hiện công lý dựa trên những đạo luật được quốc hội của tiểu bang ban hành. Tuy nhiên nhiều đạo luật được soạn thảo và ban hành bởi các chính trị gia khi họ bị những áp lực chính trị từ cử tri hay từ phe đối lập.

Những đạo luật như thế có thể giải quyết được vấn đề của các chính trị gia nhất thời, nhưng lại gây khó khăn rất nhiều cho hệ thống tư pháp và chức năng của các quan tòa. Những bản án được tính toán một cách máy móc như trên không phản ánh được đúng tính chất nhân bản trong hệ thống xét xử và kết án của chúng ta.

Ls Lê Đức Minh

Tài liệu tham khảo

Kate Rossmanith, The Work of Judges, Tough on crime advocates all rise, The Monthly, September 2012,